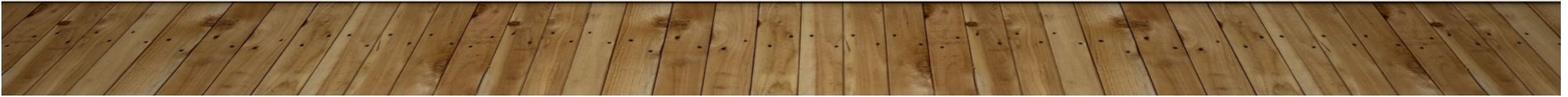

METİNDİLİBİLİMİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ

NEDEN METİNDİLBİLİM?

Türkçe öğretiminde dil becerileri:

- Dinleme
- Konuşma
- Okuma
- Yazma

Bu dört becerinin ortak zemini **metindir**.

Dilbilgisi öğretimi cümle düzeyinde kalırken metindilbilim metnin nasıl kurulduğunu ve anlamın nasıl örgütlendiğini açıklar.

YAZMA ÖĞRETİMİ AÇISINDAN

Yazma becerisinde öğrenciden beklenen:

- Konu bütünlüğü kurması
- Ana düşünceyi geliştirmesi
- Paragraflar arası geçiş sağlaması
- Mantıksal ilerleme kurması

Bu beceriler dilbilgisel değil, metinseldir.

ÖĞRENCİLERİN SIKÇA YAPTIĞI HATALAR

Öğrencilerin sık yaptığı hatalar:

- Konu kayması
- Zamir belirsizliği
- Ani geçişler
- Aynı kavramın düzensiz tekrarı

OKUDUĐUNU ANLAMA AÇISINDAN

Bir metni anlamak:

- Önermeler arası ilişkiyi çözmek
- Metnin ilerleme yönünü görmek
- Ana düşünceyi belirlemek
- Yardımcı düşünceleri ayırt etmek

Özellikle paragraf sorularında:

- Akışı bozan cümle
- Paragraf tamamlama
- Ana fikir bulma

Bu sorular metindibilimsel çözümlene gerektirir.

PARAGRAF ÖĞRETİMİ VE METİNSEL ÖRGÜTLENME

Okullarda öğretilen:

- Giriş – gelişme – sonuç
- Ana düşünce – yardımcı düşünce

ÖĞRETMEN YETKİNLİĞİ

Metindilbilim bilen öğretmen:

- Öğrencinin yazısındaki kopukluğu teşhis eder
- Sorunu “dilbilgisi hatası” diye genellemez
- Metinsel geri bildirim verebilir, örneğin:

“Geçiş zayıf”

“Konu kayması var”

“Neden-sonuç ilişkisi net değil”

- Bu tür geri bildirimler öğrencinin düşünce organizasyonunu geliştirir.

METİNDİLBİLİM NE YAPAR?

Dilbilgisi doğru cümle kurmayı öğretir.

Metindilbilim ise düşüncenin nasıl organize edileceğini öğretir.

BAŞARISIZ BİR METİN ÖRNEĞİ

Kitap Okumanın Önemi

Kitap okumak insanların hayatında önemli bir yere sahiptir. Çünkü kitaplar bize bilgi verir ve hayal gücümüzü geliştirir. Mesela ben geçen hafta bir roman okumaya başlamıştım ama sonra okulda sınavlar vardı ve biraz zor oldu. Sınavlar genelde öğrenciler için streslidir ve bazı öğrenciler matematiği çok zor bulur. Matematik zor olunca bazen insanlar kitap okumaya da vakit bulamaz.

Kitaplar kütüphanelerde bulunur ve kütüphaneler sessiz yerlerdir. Sessiz yerlerde ders çalışmak daha iyi olabilir. Ama bazı insanlar evde çalışmayı tercih eder çünkü ev daha rahattır. Evde çalışırken bazen televizyon açık olur ve dikkat dağılabilir. Televizyonlarda ise farklı programlar vardır ve bazı programlar çok eğlencelidir.

Sonuç olarak kitap okumak önemlidir ve herkes kitap okumalıdır. Çünkü kitaplar bilgi verir ve insanlar kitap okuyunca kendini geliştirir. Bu yüzden kitap okumak çok faydalı bir alışkanlıktır.

BAŞARISIZ BİR METİN ÖRNEĞİ

Sakla Samanı Gelir Zamanı

Sakla samanı gelir zamanı atasözü çok eski bir atasözüdür ve eskiden insanlar bunu çok söylerdi çünkü saman saklamak önemliydi. Bu atasözü bazı şeyleri hemen atmamak gerektiğini anlatır çünkü sonra lazım olabilir. Mesela insanlar bazen eski eşyaları atıyorlar ama sonra lazım olunca bulamıyor ve tekrar almak zorunda kalıyorlar.

Eskiden köylerde insanlar saman saklardı çünkü hayvanlar vardı ve kışın hayvanlar saman yerdi. Kış ayları soğuk olur bu yüzden hazırlık yapmak gerekir. Hazırlık yapmayan insanlar zor durumda kalabilir çünkü kış zor geçebilir. Bu yüzden bazı insanlar yazın çok çalışırdı. Günümüzde ise insanlar daha çok şehirde yaşıyorlar ve hayvan beslemiyor.

Atasözleri bize öğüt verir. Mesela “Ayağını yorganına göre uzat” atasözü de vardır. Bu atasözü de harcamalarla ilgilidir ve fazla harcama yapılmaması gerektiğini anlatır. İnsanlar bazen alışverişe gidiyor ve gereksiz şeyler alıyorlar sonra pişman oluyor.

Bazı insanlar ise eski eşyaları saklamayı sevmez ve evde yer kaplıyor diye hemen atarlar. Ama bazı şeyler sonra lazım olabilir mesela eski defterler veya bazı eşyalar. Çünkü bazı eşyalar ileride tekrar kullanılabilir. İnsanlar bazen bunu düşünmüyor.

Sonuç olarak sakla samanı gelir zamanı atasözü önemli bir atasözüdür ve bize bazı şeyleri hemen atmamak gerektiğini anlatıyor ve tasarruf yapmak önemli olduğunu söyler.

NASIL ÖĞRETİLİR?

Zamirler, sıfatlar, edatlar... kalın veya altı çizili yazılır. Öyküdeki tüm dilbilgisel yapılar tek tek belirlenir ve öğrencilerden bulmaları istenir.

Bunu (10. satır)

Öbürü (24. satır)

O da beni sever (95. satır)

NASIL ÖĞRETİLİR?

İsmin yerine geçen kelimeler hangileridir?

Zaman belirten kelimeler hangileridir?

Gibi soru cümleleri ile öğrencinin dikkati belirli kelimeler üzerinde yoğunlaştırılır.

NASIL ÖĞRETİLİR?

BOŞLUK DOLDURMA ETKİNLİKLERİ YAPILIR.

“.....Davranışlarına dikkat et ..sen...” → (Uyarı)
“.....Davranışlarına ..sen...dikkat et..... ” → (Suçlama)

- Bütün bunları biraz da beni kızdırmak için yaptığını biliyordum. (66-68. satır)
- Bu yüzden kendine gel..... (77. satır)
- İyice kızdırmıştı beni (80. satır)
- Gönlünü almak istedim..... (84. satır)
- Yine de seni sevdiğimi bilirsin (85. satır)
- Sensiz ne yaparım? (87. satır)
- Ne söylediysem yumuşatamadım onu..... (89. satır)

NASIL ÖĞRETİLİR?

TEKRARLANAN SÖZCÜKLERİ BULALIM

1. Bu yolun sonunda **ne** var?
İsmin yerine geçiyorsa
• soru zamiri olur: köy, ev, bahçe.
2. Diş hekimine **ne** gün gideceksin?
"Hangi" anlamına
geliyorsa soru sıfatı olur.
3. **Ne** ondan **ne** bundan vazgeçiyor.
Olumsuzluk anlamında
ne.. ne bağlacı görevindedir.
4. **Ne** ağlarsın benim zülfü siyahım?
"Niçin" anlamında
soru zarfı görevindedir.
5. Bu sınıfın öğrencileri **ne** akıllı!
"Çok" anlamında
miktar zarfı görevindedir.

NASIL ÖĞRETİLİR?

FARKLI METİNLER

GRUP ÇALIŞMASI

METİN A

Kimi zaman kısa ve ..*tombul*.... , kimi zaman sıska ve upuzun.....
arkadan vuruyorsa önümde gider, önden vuruyorsa peşimden gelir... Çoğu
zaman da yanimsıra yürür.

Gölge.....! Ansızın duruveriyorum, o da benimle duruyor,
Hızla yürüyüp onu kandırmaya, geride bırakmaya çalışıyorum. Kanmıyor.

Gölgeyi severim. O da beni sever. Sevmeseydi, böyle
beni izler miydi?

Geçen gece gölgeyle ilgili bir düş gördüm. Sözde... Sözde
gölgeme.....

Ne yaparsam gölgeye söz geçiremiyordum. Ben kaldırımda
yürüyordum. Gölge durup....., sonra yine bana yetişiyor,
hatta beni geçiyordu. Karşı kaldırıma geçiyor, koşarak geri dönüyor, bu arada
..... kalma tehlikesi geçiyordu.

METİN B

Kimi zaman kısa ve *tombul*, kimi zaman sıska ve Güneş
arkadan vuruyorsa önümde gider, önden vuruyorsa peşimden gelir... Çoğu
zaman da yürür.

Gölge kurnaz mı kurnaz! Ansızın duruveriyorum, o da benimle
duruyor, Hızla yürüyüp onu çalışıyorum. Kanmıyor.

Gölgeyi severim. O da beni sever. Sevmeseydi, böyle tutkalla
yapıştırılmış gibi beni izler miydi?

Geçen gece gölgeyle ilgili Sözde... Sözde gölgeye söz
geçiremiyordum.

Ne yaparsam gölgeye söz geçiremiyordum. Ben
yürüyordum. Gölge durup vitrinlere bakıyor, sonra yine bana yetişiyor,
hatta beni geçiyordu. geçiyor, koşarak geri dönüyor, bu arada vızır
vızır geçen taşıtların altında kalma tehlikesi geçiyordu.